

De strafuitvoeringsrechtbanken en de externe rechtspositie van veroordeelden: een (recht)bank vooruit?

JOHN VANACKER*

In het Belgisch Staatsblad van 15 juni 2006 verschenen de twee belangrijke wetten van 17 mei 2006 waarvan de implementatie morgen – 1 februari 2007 – start: de wet betreffende de externe rechtspositie van veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteit (ERP) enerzijds en de wet houdende oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken (SUR) anderzijds. Samen vormen ze een belangrijke mijlpaal in de Belgische – vooral penitentiaire geschiedenis – maar geen eindpunt. Hier zijn twee redenen voor. Enkel¹ de strafuitvoeringsmodaliteiten die behoren tot de bevoegdheid van de strafuitvoeringsrechtbanken voor straffen boven de drie jaar treden in werking vanaf 01.02 en niet de modaliteiten voor straffen tot en met drie jaar, toegewezen aan de strafuitvoeringsrechter als alleenzetelend rechter² waarover we het verder nog zullen hebben. Bovendien wordt op korte(re) termijn verwacht dat de strafuitvoeringsrechtbanken ook bevoegd zullen zijn voor de personen met een geestesstoornis die geïnterneerd worden³. In een nog later stadium wordt gedacht aan de integratie van het bevoegdheidspakket van de probatiecommissies. Vanuit het oogpunt van werkbaarheid zijn er een aantal goede redenen om nieuwe wetgeving gefaseerd in de praktijk om te zetten. Anderzijds kan niet ontkend worden dat het vaak gemakkelijker is een ingrijpende wet te stemmen, dan de nodige middelen te bekomen om een wet ook volledig uit te voeren. Het gevaar is dan niet denkbeeldig dat de implementatie van de huidige externe rechtspositie van veroordeelden⁴ maar vooral nieuwe regelgeving op de langere baan kan geschoven worden of dat de uitwerking doorkruist wordt door incidenten en crisissen die dan resulteren in koerswijzigingen. Het is niet nodig heel ver in de tijd terug te gaan om hiervan voorbeelden te vinden. Deze vaststelling of vrees doet echter niets af van de zeer belangrijke realisatie die op 1 februari 2007 te gebeuren staat. Er is een onomkeerbare evolutie in de strafuitvoering ingezet waarvan de wortels heel ver terug gaan. Meer dan voldoende redenen om aan deze materie een editoriaal te wijden en enkele

* Assessor sociale reïntegratie Strafwitvoeringsrechtbank Brussel.

¹ K.B. van 22 januari 2007 tot uitvoering van bepaalde artikelen van de wet van 17 mei 2006 betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten (B.S. van 26.01.07).

² Met uitzondering van de bevoegdheid voor de alleenzetelend rechter tot erkenning van het direct en legitiem belang als slachtoffer in de procedure in straffen boven de drie jaar voor de strafuitvoeringsrechtbank van

- de persoon die minderjarig, verlengd minderjarig of onbekwaam was op het ogenblik van de feiten en voor wie de wettelijke vertegenwoordiger zich geen burgerlijke partij heeft gesteld ;

- de natuurlijke persoon die zich omwille van een situatie van materiële onmogelijkheid of kwetsbaarheid geen burgerlijke partij heeft kunnen stellen. (art. 2, 6° en 3 ERP)

³ Zie in dit verband het voorontwerp van wet betreffende de internering van personen met een geestesstoornis. Deze materie maakt nu het voorwerp uit van de Commissies ter Bescherming van de Maatschappij. Zie ook het persbericht van minister van Justitie Onkelinx over de hervorming van de wet ter bescherming van de maatschappij van 27.10.06.

⁴ Wel is er een maximum datum voor indiensttreding voorzien.

eerste reflecties neer te schrijven. Voor een grondige evaluatie is de tijd nog te jong: deze tekst dateert – symbolisch – van 31 januari.

Het idee van de strafuitvoeringsrechtbanken⁵ en de (nood aan een) wettelijke onderbouw voor strafuitvoeringsmodaliteiten is niet nieuw⁶. De (te) grote rol die de uitvoerende macht speelt bij de strafuitvoering was en is ontoelaatbaar, zo werd/wordt gehoord bij magistraten en anderen: de minister van Justitie stelt zich boven de rechterlijke macht door vonnissen te wijzigen, straffen te hervormen, ... en dit kan niet. Gedetineerden klagen dan weer over de willekeur en de rechteloosheid. In de jaren '80 neemt Koninklijk Commissaris P. Legros, onder meer geïnspireerd op Frankrijk, de figuur van de strafuitvoeringsrechter in zijn voorstellen op. Het blijft dan een tijdje windstil rond dit thema maar ondertussen groeit de aandacht voor de slachtofferproblematiek. Het idee om modaliteiten als de voorwaardelijke invrijheidstelling niet door de minister te laten beslissen, rijpt verder. In dat verband verwijzen we naar de Oriëntatienota Strafbeleid en Gevangenisbeleid van juni 1996 van toenmalig minister van Justitie S. De Clerck. Naast de thema's als slachtoffers en de externe rechtspositie van gedetineerden komt vooral de interne rechtspositie als prioriteit naar voor en Prof. Dupont van de KU Leuven krijgt de opdracht een Beginselenwet uit te werken. Nadien komt er een Commissie Basiswet onder zijn voorzitterschap en na de parlementaire werkzaamheden leidt dit tot de hierboven vermelde Basiswet. Initieel lag het in de bedoeling dat de Commissie Basiswet ook een voorontwerp van wet zou opmaken betreffende de externe rechtspositie. De Commissie heeft hier ook effectief een belangrijk werkstuk over gemaakt door haar Conceptnota neer te leggen.

Twee maanden na de Oriëntatienota krijgen we de zaak Dutroux. Het feit dat het hier om een voorwaardelijk in vrijheid gestelde ging, noopte de minister tot bespoediging van de hervorming van de beslissings- en opvolgingsprocedure van de voorwaardelijke invrijheidstelling. De Commissies Voorwaardelijke Invrijheidstelling⁷ (CVI's) zagen kort nadien het licht. Het was toen al duidelijk en aangekondigd dat zij slechts een eerste aanzet waren tot en de voorlopers van de strafuitvoeringsrechtbanken, meer bedoeld als een onmiddellijk antwoord op een politiek probleem dat zich acuut stelde⁸. Strafvloeringsrechtbanken zelf konden toen niet opgericht worden omdat het grondwetsartikel dat de oprichting zou toelaten niet voor herziening vatbaar was verklaard. De rol van de CVI beperkt(e) zich tot de voorwaardelijke invrijheidstelling, in de praktijk hoofdzakelijk tot straffen boven de 3 jaar⁹. Hoewel kwalitatief belangrijk, wordt hiermee slechts een beperkt segment van de externe rechtspositie van de veroordeelden door de Commissie behandeld. Verder voorbereidend werk werd uitgevoerd door de door minister van Justitie M. Verwilghen ingestelde Commissie Strafvloeringsrecht-

⁵ Zie ook VANACKER, J., "De strafuitvoeringsrechtbanken en de externe rechtspositie van veroordeelden", *Tijdschrift voor Wetgeving (T.v.W.)*, 2006, nr. 3, p. 372-377. In die tekst staat ook het overzicht van de bepalingen van de twee wetten.

⁶ Het ligt niet in onze bedoeling een historisch overzicht te geven doch enkel een korte situering van het thema.

⁷ Wet van 18 maart 1998 tot instelling van de commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling ; Wet van 5 maart 1998 betreffende de voorwaardelijke invrijheidstelling en tot wijziging van de wet van 9 april 1930 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers.

⁸ De CVI's zijn administratieve rechtbanken.

⁹ Andere modaliteiten zoals de voorlopige invrijheidstelling voor gedetineerden die geen recht hebben op landverblijf, elektronisch toezicht, halve vrijheid, ... worden nu nog steeds beslist door de minister van Justitie.

banken, Externe rechtspositie van gedetineerden en Straftoemeting¹⁰ onder voorzitterschap van D. Holsters. Zoals voorzien in het Regeerakkoord heeft de huidige minister van Justitie L. Onkelinx het werk gefinaliseerd en de twee wetten werden gepubliceerd. Niet alle elementen van de externe rechtspositie van veroordeelden worden afgedekt door de strafuitvoeringsrechtbanken: de uitvoerende macht behoudt een aantal bevoegdheden. De actuele bevoegdheden van de Commissies ter bescherming van de maatschappij en de Probaticommissies blijven (voorlopig) onverkort gelden.

Het ligt niet in onze bedoeling de bepalingen van de twee wetten weer te geven¹¹ maar wel enkele eerste bedenkingen op papier te zetten, te beginnen met de wet SUR. De strafuitvoeringsrechtbank bestaat uit een rechter die het voorzitterschap ervan bekleedt en twee assessoren in strafuitvoeringszaken, de ene gespecialiseerd in penitentiaire zaken en de andere in sociale reïntegratie. Hiermee is de multidisciplinariteit zoals die beoogd werd bij de CVI's verder gegarandeerd. Nochtans was dat in de eerste versie van het voorontwerp van de minister niet voorzien en zou de strafuitvoeringsrechter desgevallend experten kunnen aanstellen en horen, zoals bij de traditionele rechtbanken. De 6 CVI's worden vervangen door 5 strafuitvoeringsrechtbanken met 9¹² kamers. Deze uitbreiding werd ingegeven door het merkkelijk zwaarder takenpakket van de strafuitvoeringsrechtbanken in vergelijking met dat van de CVI's: niet enkel de voorwaardelijke invrijheidstelling, maar ook andere strafuitvoeringsmodaliteiten zoals de beperkte detentie¹³, het elektronisch toezicht, de voorlopige invrijheidstelling met het oog op verwijdering van het grondgebied en met het oog op overlevering. In Vlaanderen heeft Gent 2 kamers bij de strafuitvoeringsrechtbank. Omwille van de bevoegdheidsvergroting voor de strafuitvoeringsrechtbank in vergelijking met de CVI werd de territoriale bevoegdheid gewijzigd. Waar de vroegere CVI's een ambigu statuut hadden¹⁴, maakt de nieuwe wet een aparte nieuwe sectie binnen de Rechtbanken van Eerste aanleg in de plaats waar het Hof van Beroep zetelt. Al zijn daarmee niet alle problemen van de baan.

In het voorontwerp van wet dat aan de Raad van State werd overgemaakt na goedkeuring door de Ministerraad, werden ambtenaren van de FOD Justitie als assessor gewerd om volledige onafhankelijkheid te garanderen. De Raad van State heeft deze redenering weerlegd en de Regering is op dit punt gevolgd. Hierdoor kunnen deze ambtenaren nu wel assessor worden. Voor de selectie en de evaluatie speelt de administratie een belangrijke rol. De rol van de directeur-generaal uitvoering van vrijheidsberovende straffen en maatregelen wordt verklaard vanuit het "penitentiaire zaken"-luik. De vertegenwoordiging van de "reïntegratie"-sector is echter een ander paar mouwen.

¹⁰ Zie onder meer AERTSEN, I., BEYENS, K., DE VALCK, S. & PIETERS, F., (Eds.), *De Commissie Holsters buitenspel? – De voorstellen van de commissie Straftoemeting, externe rechtspositie van gedetineerde en straftoemeting*, Politeia, 2004, 159 p.

¹¹ Zie hiervoor VAN DEN BERGE, Y., "Een nieuwe regeling van de externe rechtspositie van veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de oprichting van strafuitvoeringsrechtbanken", *Panopticon*, 2006(27), nr. 6, p. 78-88.

¹² Antwerpen, Brussel-N, Gent (2), Brussel-F (2), Liège (2), Mons.

¹³ De beperkte detentie vervangt de halve vrijheid.

¹⁴ Er was een gemengde bevoegdheid van twee directoraten-generaal van de FOD Justitie: Rechterlijke organisatie bevoegd voor bepaalde werkingsmiddelen (bv. duurzame goederen), Uitvoering van straffen en maatregelen een bevoegdheid voor wat de assessoren (personeelsdossiers) en andere werkingsmiddelen (kleine uitgaven) betreft.

Noch in de selectie, noch in de evaluatieprocedure is haar aanwezigheid voorzien.¹⁵ In het licht van de bekommernis om onafhankelijkheid moet de vraag gesteld worden of het evident is dat de uitvoerende macht, lees de administratie, dergelijke belangrijke rol speelt in de selectie en de evaluatie. Hier blijft trouwens een paradox aanwezig: enerzijds kiezen voor het magistratenstatuut voor assessoren omwille van de onafhankelijkheid, doch dit toch niet consequent(er) doortrekken op vlak van selectie en evaluatie. Uit de selecties blijkt ook niet onmiddellijk dat de twee specialisaties penitentiaire zaken en sociale reïntegratie operationeel zo duidelijk afgebakend zijn: er was slechts één examen. Mogelijk is een en ander ingegeven door de grote tijdsdruk om de strafuitvoeringsrechtbanken in werking te krijgen tegen 01.02.07, een feit waar men in geslaagd is maar niet zonder problemen of gevolgen.

Een aantal assessoren van de CVI's is niet meer herbenoemd en hierdoor verdwijnt ook een belangrijke expertise die opgebouwd was en continuïteit in lopende dossiers.

Over het weddenaspect van de assessoren is het laatste woord nog niet gezegd of geschreven. Nu is in de wet SUR een maximale uitbetaling van de anciënniteit van zes jaar voorzien, zonder dat aangetoond wordt waarom de piste die bij de assessoren voor de CVI's gevolgd werd, namelijk volledige uitbetaling van de anciënniteit bij ambtenaren, verlaten is. Maar zelfs dat is onduidelijk.¹⁶

De strafuitvoeringsrechtbanken zijn bevoegd voor de veroordeelden met straffen boven de drie jaar. De zaken waarvan het uitvoerbare gedeelte drie jaar of minder bedraagt, worden toegewezen aan de rechter in de strafuitvoeringsrechtbank die zitting houdt als alleenrechtsprekend rechter. Dit gedeelte van de wet is echter nog niet uitvoerbaar verklaard en de minister behoudt hier voorlopig haar volle bevoegdheid. Het ligt voor de hand dat voor de inwerkingtreding van dit gedeelte van de wet, bijkomende rechters zullen moeten aangeduid worden. Momenteel is er nog geen exacte opstartdatum¹⁷. De opsplitsing boven drie jaar en tot drie jaar is arbitrair, al moet ergens een "operationele grens" getrokken worden. Een andere formule of procedure diende gezocht te worden voor korte(re) straffen. Of de actuele – nog niet in uitvoering zijnde – regelgeving en de figuur van de alleenzetelende strafuitvoeringsrechter een werkbare en goede oplossing zal zijn, is nog een andere vraag. Tijd voor een grondige behandeling zal er niet zijn, overleg is niet voorzien, de keuze is dus tussen bandwerk vanuit een liberale dan wel repressieve ingesteldheid, of een reusachtige gerechtelijke achterstand creëren, aldus Tubex.¹⁸ De discussie hierover en de impact op de gevangencijfers worden, mede op basis van de evaluatie van de eerste maanden van de strafuitvoeringsrechtbanken, ongetwijfeld vervolgd.

¹⁵ De minister, hierover ondervraagd tijdens de voorbereidende parlementaire werkzaamheden, stelt terecht dat de directeur-generaal uitvoering van straffen en maatregelen een verantwoordelijkheid heeft in het daderlijk van de justitiehuisen. Dat was toen inderdaad zo. Maar ondertussen is, in gevolge een beslissing van de minister van oktober 2005, de autonomie van de justitiehuisen een feit: vanaf 01.01.07 vormen de justitiehuisen een afzonderlijk directoraat-generaal.

¹⁶ Zij kregen hun anciënniteit wel uitbetaald op basis van het K.B. van 28.01.99. De meeste (werkende) assessoren zijn ambtenaren. Een aantal wordt pecuniair gesanctioneerd bij de toepassing van artikel 34 SUR. In de voorbereidende parlementaire werken wordt dit punt uitvoerig bediscussieerd vanuit verschillende oogpunten. De minister laat weten dat er voor de assessoren van de CVI's niets verandert als zij assessor in de strafuitvoeringsrechtbank zouden worden, de vergelijking met rechters die initieel in de privésector gewerkt hebben komt aan bod, art. 365 § 2 van het Gerechtelijk Wetboek is wèl van toepassing, ...

¹⁷ Zoals vermeld voorziet de wet wel een ultieme datum voor indiensttreding.

¹⁸ TUBEX, H., "De werking van de voorwaardelijke invrijheidstelling aan de vooravond van een nieuwe regelgeving", *Panopticon*, 2007(28), nr. 1, p. 73.

De Wet ERP omvat 2 grote luiken. Vooreerst zijn er de door de minister van Justitie toe te kennen strafuitvoeringsmodaliteiten zoals de uitgaansvergunning en het penitentiair verlof. Voor beide modaliteiten zijn de procedures en periodiciteit omschreven, de kennisgeving aan het slachtoffer (eerste penitentiair verlof - niet voor uitgaansvergunning) voorzien, de dwingende termijnen bepaald, de intrekking van de maatregel of schorsingsprocedure weergegeven, de procedure in geval van weigering uitgewerkt, enz. Daarnaast is er de onderbreking van de strafuitvoering om uitzonderlijke redenen voorzien waarvoor ook een specifieke procedure is uitgewerkt. De voorlopige invrijheidstelling wegens overbevolking is tijdens de(ze ?) parlementaire weg gesneuveld. Verder zijn er de door de strafuitvoeringsrechter en de strafuitvoeringsrechtbank toe te kennen modaliteiten die we reeds hoger vermeldden: de beperkte detentie, het elektronisch toezicht, de voorwaardelijke invrijheidstelling en de voorlopige invrijheidstelling met het oog op verwijdering van het grondgebied of met het oog op overlevering. Behoudens de voorwaardelijke invrijheidstelling – dan nog met andere tegenaanwijzingen – zijn de andere modaliteiten volledig nieuwe materie voor de strafuitvoeringsrechtbank in vergelijking met de CVI. Uitzonderlijk kan de strafuitvoeringsrecht(er)(bank) ook een andere modaliteit toekennen dan de gevraagde. Hieronder vallen ook twee modaliteiten die tot de bevoegdheid van de minister behoren: de uitgaansvergunning en het penitentiair verlof. Opvallend is het politiek compromis over de toelaatbaarheidsdatum voorwaardelijke invrijheidstelling bij levenslang met wettelijke herhaling: minimum 16 jaar in plaats van 14¹⁹.

Het slachtoffer is in deze wet, behoudens een aantal uitzonderingen, de natuurlijke persoon wiens burgerlijke vordering ontvankelijk en gegrond wordt verklaard en die bij toekenning van een strafuitvoeringsmodaliteit vraagt om geïnformeerd of gehoord te worden. De wet voorziet zeer duidelijk wanneer het slachtoffer dient verwittigd te worden, kan gehoord worden, enz.

Naast de reeds aangehaalde bijzondere bevoegdheid van de alleenzettelende strafuitvoeringsrechter inzake de slachtoffererkenning tijdens de procedure²⁰, krijgt hij nog een aantal specifieke bevoegdheden die zoals gezegd nog niet uitvoerbaar verklaard zijn: de voorlopige invrijheidstelling om medische redenen (bij terminale fase van een ongeneeslijke ziekte of niet-compatibiliteit van de detentie met de gezondheidstoestand); de herberekening (herleiding) van de straf in geval van samenloop waarmee de vonnisrechter geen rekening gehouden heeft; en ten slotte in een aantal gevallen de vervanging van een door de strafrechter uitgesproken vrijheidsstraf door een werkstraf.

De rol van de justitiehuisen is duidelijk(er) omschreven waardoor heel wat taken van de dienst justitiehuisen een wettelijke onderbouw krijgen. Het is nog wachten op de uitvoeringsbesluiten die een en ander inhoudelijk vorm moeten geven.²¹

De procedures en termijnen zijn in de wet zeer duidelijk omschreven, met in een aantal gevallen zelfs dwangsommen voor de minister van Justitie via de rechter van eerste aanleg indien een advies niet op tijd binnen is, of in andere situaties de veronderstelling van positieve beslissing bij ontstentenis van beslissing²².

¹⁹ Zoals de Voorzitters van de Nederlandstalige CVI's eerder stelden, gaat het hier eerder om een symbool: slechts een minimaal aantal veroordeelden bevindt zich in deze situatie. Zij worden in de praktijk nauwelijks of nooit op de minimumtermijn vrijgesteld.

²⁰ Zie voetnoot 2.

²¹ Bijvoorbeeld over de inhoud van de rapporten. Tekst afgesloten op 31.01.07.

²² Al heeft de Programmawet wat dit laatste betreft een en ander afgezwakt.

Er zijn redenen om met deze wetten – ook al zijn het geen legistische hoogstandjes – gelukkig te zijn. De (penitentiaire) strafuitvoering katapulteert zich in één ruk verschillende decennia vooruit, al is de weg tot volledige implementatie nog lang en niet gemakkelijk. Strafvuiveringsmodaliteiten krijgen een wettelijke onderbouw en procedures staan duidelijk op papier. De opvolging en controle is beter geregeld en de taak van de justitieassistent meer omschreven. De discussie over “mandaten” binnen de sector van de justitiehuzen is deels beslecht. Rond de slachtoffers is er heel wat parlementaire discussie geweest en niet iedereen was/is zo gelukkig met de insteek die in de wet gevolgd werd²³. Dat de benaming van de wet ERP nog gewijzigd werd en de toevoeging “en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten” kreeg, is veelbetekenend. Men koos een ander parcours dan bij de CVI's. Het is af te wachten hoeveel slachtoffers zich zullen manifesteren.

De wet kent een aantal overgangsbepalingen, maar hiermee zijn de overgangsproblemen nog niet opgelost. Artikelen 107 en 108 van de wet geven *grosso modo* aan dat de strafuitvoeringsrechtbanken bevoegd worden voor lopende zaken. Hier stelt zich een moeilijkheid wat de lopende elektronische toezichten en halve vrijheden betreft. De laatste is zelfs qua terminologie niet in de wet opgenomen: het heet nu beperkte detentie. Zullen de strafuitvoeringsrechtbanken bevoegd zijn voor deze dossiers waarvan de beslissing initieel door de minister van Justitie genomen is? Vallen de intrekkingen van door de minister van Justitie toegestane strafopshortingen²⁴ onder de bevoegdheid van de strafuitvoeringsrechtbanken? Het is in dit verband trouwens zeer bevreemdend dat de wet enerzijds zeer precies stipuleert wat een beperkte detentie, elektronisch toezicht en voorwaardelijke invrijheidstelling is, maar anderzijds nalaat ook maar enige omschrijving toe te kennen aan de voorlopige invrijheidstelling met het oog op verwijdering van het grondgebied of met het oog op overlevering. Voor de modaliteiten inzake landsverwijdering en overlevering blijken er nog vele vraagtekens: hoe zit het met de proeftermijn; kunnen bijzondere voorwaarden opgelegd worden; quid met (de opvolging of uitvoeringsmodaliteit voor) veroordeelde Belgen of vreemdelingen met het recht op landverblijf die overgeleverd worden in het kader van het Europees aanhoudingsmandaat en in het land dat om uitlevering verzocht heeft na kortere of langere tijd vrijgesteld worden; quid met vreemdelingen die toch naar België terugkeren zonder het recht op landverblijf? Des te eigenaardiger zijn al deze vragen in het licht van de “Hoxha-storm” deze zomer en het antwoord dat de strafuitvoeringsrechtbanken dit zouden oplossen!

De strafuitvoeringsrechtbanken zullen vanaf morgen het penitentiair parcours van gedetineerden met straffen boven de 3 jaar in belangrijke mate bepalen. Rechtbanken functioneren niet crisis-driven: problemen in de penitentiaire praktijk zoals overbevolking zullen geen criterium uitmaken voor beslissingen. Belangrijk is wel dat de “casuïstiek”, die inherent deel uitmaakt van de taak van de strafuitvoeringsrechtbank, duidelijk onderbouwd is door wetenschappelijke inzichten en een visie. Het is wenselijk dat zoveel als mogelijk hetzelfde gedachtegoed gedeeld wordt door de strafuitvoeringsrechtbanken. Overleg is dan ook noodzakelijk. De assessoren kunnen een belang-

²³ Zie in dit verband de bijdrage “Strafvuiveringsrechtbanken, overbevolkte gevangnissen & compatibele slachtoffers” die eerlang in dit tijdschrift zal verschijnen.

²⁴ De voorlopige invrijheidstellingen met het oog op landsverwijdering of met het oog op overlevering.

rijke rol spelen in het aanbieden van hun expertise waarvoor ze aangenomen zijn en platformen van de strafuitvoeringsrechtbanken hebben hun nut, ook voor overleg met andere ketenpartners. Het is wenselijk om te komen tot het uitstippelen van een aantal belangrijke “lijnen”, ruimer dan de “individuele” strafuitvoeringsrechtbank. Hiermee wordt geen afbreuk gedaan aan het principe van onafhankelijkheid en van recht spreken op basis van concrete dossiers. Overleg zorgt juist voor een verdere onder- en uitbouw van de legitimiteit van de strafuitvoering en de toepassing van de verschillende modaliteiten volgens juridische en gedragswetenschappelijke inzichten. Het is dan ook belangrijk dat assessoren mee(r) naar buiten treden en mee zoeken naar de ideale resultante tussen juridisch en gedragswetenschappelijk werken in de multidisciplinaire geest van de wet. Assessoren zijn niet accessoir binnen de rechtbank van eerste aanleg.

Naar aanleiding van de werkzaamheden van Legros werd midden de tachtiger jaren nog gesteld dat de strafuitvoeringsrechter de gevangenisdirecteur tot hoteleigenaar zou degraderen. Onder meer door de professionele werking van de CVI's is deze vrees intussen grotendeels weggeëbd. De schaal waarin de strafuitvoeringsrechtbank in de externe rechtspositie interfereert, is nu wel beduidend groter. Wellicht zal er ook een belangrijke kwantitatieve impact op het uitstroombesleid zijn en zullen de effecten van vertraagde of verminderde exit zeer snel voelbaar zijn. Tevens wordt een deel van de interne rechtspositie (de Basiswet) op hetzelfde ogenblik als de nieuwe externe rechtspositie geïmplementeerd. De Federatie van Gevangenisdirecteuren heeft tegen de belangrijke werklast van deze beide regelgevingen in de pers gereageerd. Het administratieve werk is belangrijk en innovaties roepen, zeker in het begin, weerstanden op. De grote snelheid waarmee de strafuitvoeringsrechtbanken en de (delen van de) externe rechtspositie ingevoerd worden laat zich ook, niet in het minst, hier voelen. Maar het is niet nieuw dat in de penitentiaire setting, uitdagingen om verschillende redenen crississen worden. Toch kan en mag niet ontkend worden dat de legitimiteit van de (penitentiaire) strafuitvoering beduidend verhoogt, en dat is een goede zaak op zich.

Tegelijk veroorzaakt dit dus ook nieuwe problemen en verhoogt dit een druk. De strafuitvoeringsrechtbanken en de externe rechtspositie van gedetineerden zullen de penitentiaire problemen immers niet oplossen, mogelijk zelfs een aantal nieuwe creëren. Aan de inputzijde wordt niet geraakt. Het is bon ton om te zeggen dat de gevangenispopulatie moet gereduceerd worden en dat de gevangenisstraf het ultimum remedium is. Het is tegenwoordig ook bon ton om te zeggen dat er moet bijgebouwd worden. En iedereen moet zich met de strafuitvoering, vaak soms hoe slogansesker hoe liever; springt op ieder incident dat zich – onvermijdelijk in die sector – voordoet. Ondertussen kreunt het terrein verder zonder dat de structurele problemen aangepakt (kunnen) worden. Op politiek vlak zijn twee belangrijke luiken van de werkzaamheden van de Commissie Holsters beslecht: de strafuitvoeringsrechtbanken en de externe rechtspositie. Maar was daar ook geen subcommissie straftoemeting? Is het niet nodig eindelijk eens werk te maken van de problematiek van de bestraffing, ongeacht of het nu gaat over vrijheidsberovende of niet-vrijheidsberovende straffen? Ook de alternatieven kennen overbevolking. Zullen de straffen nu effectief dalen omdat de strafuitvoeringsrechtbanken er “eindelijk” zijn en er geen zogenaamd “automatisme” meer is voor toekenning van vervroegde invrijheidstelling voor straffen hoger dan drie jaar? De hoogste tijd om de aandacht weer naar de voordeur van de penale keten te richten. Als ultimum remedium...